SPRÁVA O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V ROKU 2018

Rozšírené hodnotenie kvality a starostlivosti

MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

BIODIVERZITA

KĽÚČOVÉ OTÁZKY A KĽÚČOVÉ ZISTENIA

Aký je stav druhov a biotopov európskeho významu?

V roku 2018 sa ukončilo tretie reportovacie obdobie pre EK o stave biotopov a druhov európskeho významu (za roky 2013 – 2018) v zmysle článku 17 smernice Rady č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín (ďalej len „smernica o biotopoch"). V porovnaní s druhým reportovacím obdobím (2007 – 2012) je toto hodnotenie realitou bližšie k poznaniu skutočného stavu, keďže došlo opäť k zlepšeniu poznatkov. Stav druhov a biotopov vykazuje síce z tohto dôvodu zhoršenie, v skutočnosti je však viac-menej rovnaký ako v predchádzajúcich obdobiach. Podľa výsledkov tohto reportingu sa k roku 2018 nachádzalo v nepriaznivom stave (nevyhovujúci, príp. zlý) 75 % druhov a 63,4 % biotopov európskeho významu.

Aký je stav v ochrane a starostlivosti druhov rastlín a živočíchov?

Ohrozenosť nižších rastlín v SR predstavuje v súčasnosti 11,4 % a ohrozenosť vyšších rastlín 14,6 %, pričom chránených je 19,7 % vyšších rastlín vyskytujúcich sa v SR. V rámci živočíchov je ohrozených 24,2 % stavovcov a 6,6 % bezstavovcov, pričom chránených je spolu cez 3 % druhov.

V roku 2018 boli realizované programy záchrany pre 6 druhov a programy starostlivosti pre 3 druhy živočíchov.

Aký je stav a vývoj národnej sústavy chránených území (CHÚ) a európskej sústavy Natura 2000?

V súčasnosti je na území SR spolu 1 097 tzv. maloplošných CHÚ a 23 tzv. veľkoplošných CHÚ národnej sústavy klasifikovanej stupňami ochrany (2. – 5.) s celkovou rozlohou 1 147 060 ha (bez vzájomných prekryvov), čo tvorí 23,4 % rozlohy SR.

V roku 2018 boli schválené programy starostlivosti pre 35 tzv. maloplošných CHÚ, ktoré sú zároveň aj územiami európskeho významu (ÚEV) a 7 chránených vtáčích území.

V rámci európskej sústavy CHÚ Natura 2000 sa v roku 2018 uskutočnilo hodnotenie dostatočnosti aktualizovaného národného zoznamu ÚEV zo strany EK a pokračovalo sa v príprave projektov ochrany pre vyhlásenie ÚEV neprekrývajúcich sa s národnou sústavou CHÚ.

MONITORING DRUHOV A BIOTOPOV

V smernici o biotopoch sú uvedené **podmienky ochrany pre vybrané druhy** rastlín a živočíchov **a biotopy**, ako aj **povinnosti monitorovania ich stavu**. Ide o druhy a biotopy európskeho významu (EV) uvedené v prílohách smernice o biotopoch. **Predmetom monitoringu** na Slovensku je **146 druhov živočíchov, 49 druhov rastlín** a **66 typov biotopov** EV.
Monitoring rastlín, živočíchov a biotopov EV prebiehal na vybraných trvalých monitorovacích lokalitách (TML) v modifikovanej podobe podľa platných metodík monitoringu. Monitoring bol vykonaný na 1 191 TML pre živočíchy, 136 TML pre rastliny a 391 TML pre biotopy. **Komplexný informačný a monitorovací systém** (KIMS) bol doplnený o 26 334 zoologických, 36 231 botanických a 650 biotopových výskytových záznamov vrátane chránených a inváznych druhov. Údaje sú priebežne zverejňované na stránke www.biomonitoring.sk.

RASTLINSTVO

Ohrozenosť voľne rastúcich rastlín

Stav ohrozenosti taxónov rastlín je spracovaný podľa aktuálnych **červených zoznamov**. V SR je ohrozených (v kategóriách CR – kriticky ohrozené, EN – ohrozené a VU – zraniteľné; podľa IUCN) v súčasnosti **1 046 druhov nižších rastlín**, pričom je ohrozená tretina machorastov a skoro štvrtina lišajníkov. Z **vyšších rastlín** je ohrozených **527 druhov**.

Graf 041 I Podiel ohrozených taxónov rastlín

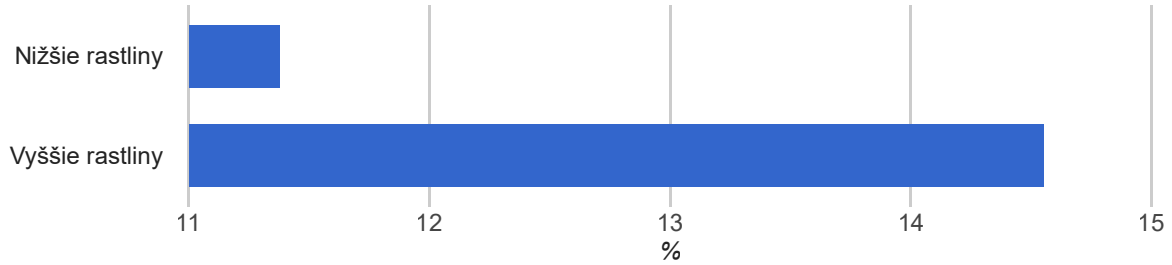

Zdroj: ŠOP SR

Graf 042 I Medzinárodné porovnanie ohrozenosti vyšších rastlín

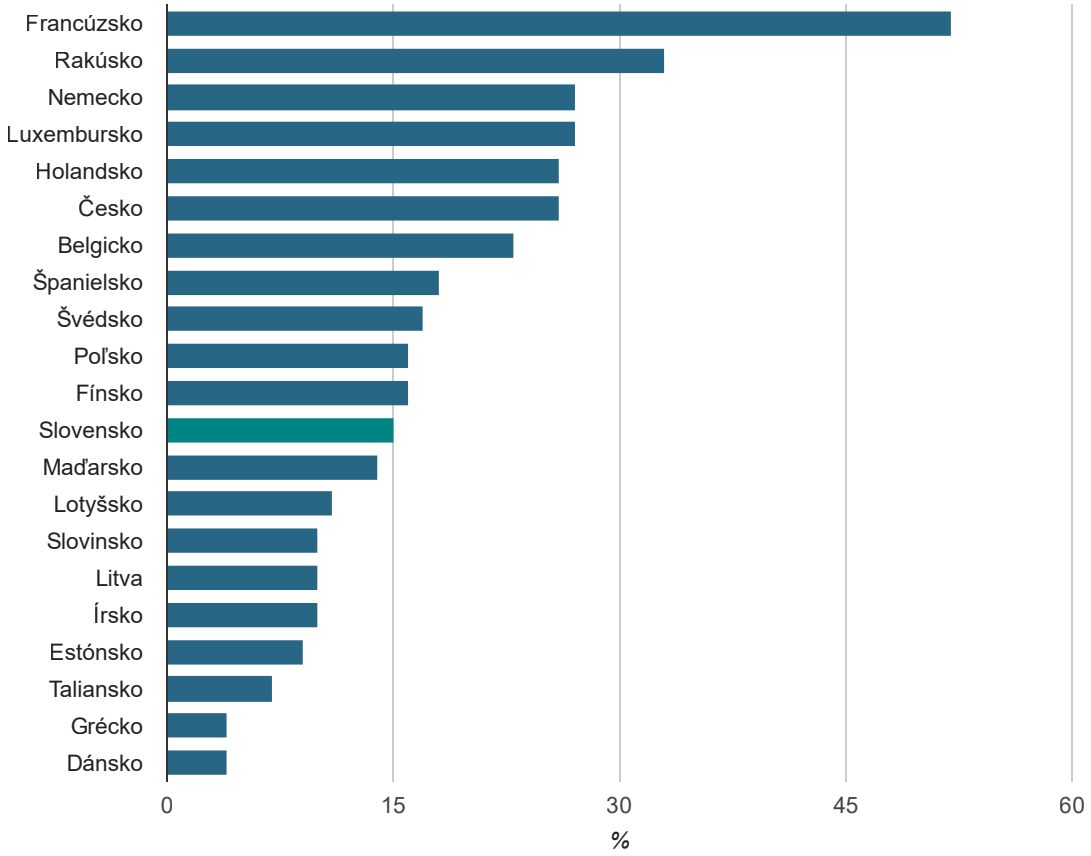

Zdroj: OECD (2017)

Druhová ochrana rastlín

Druhová ochrana rastlín je upravená **§ 32 a § 34 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny** v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane prírody a krajiny") a **vyhláškou MŽP SR č. 24/2003 Z. z.,** ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška MŽP SR č. 24/2003 Z. z."). V súčasnosti je **chránených 823 druhov a poddruhov** rastlín vyskytujúcich sa v SR, z toho 713 druhov vyšších (cievnatých) rastlín, 23 druhov machorastov, 17 druhov lišajníkov a 70 druhov vyšších húb vyskytujúcich sa v SR.

Graf 043 I Podiel chránených druhov vyšších rastlín

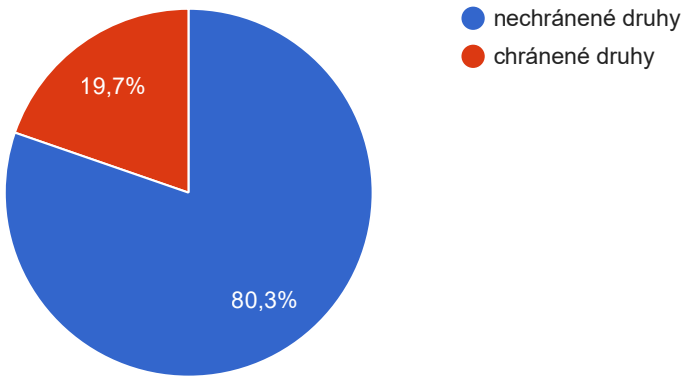

Zdroj: ŠOP SR

ŽIVOČÍŠSTVO

Ohrozenosť voľne žijúcich živočíchov

Stav ohrozenosti jednotlivých taxónov živočíchov je spracovaný podľa **aktuálnych červených zoznamov živočíchov**. Podľa nich je spolu ohrozených **1 636 bezstavovcov** a **100** taxónov **stavovcov** (v kategóriách CR, EN a VU; podľa IUCN).

Graf 044 I Podiel ohrozených taxónov živočíchov

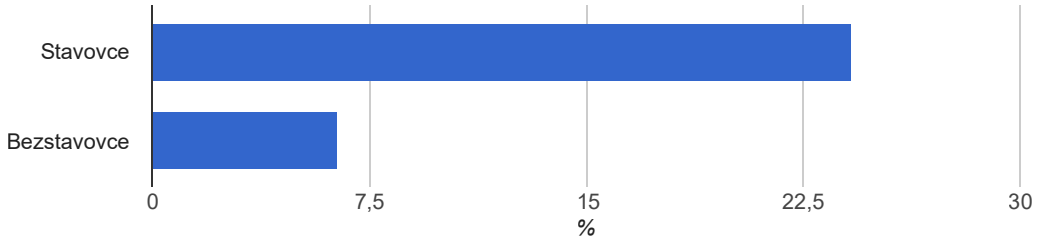

Zdroj: ŠOP SR

Medzi **najviac ohrozené bezstavovce** patria šváby (44,4 %), podenky (34,2 %), vážky (33,3 %) a tiež mäkkýše a pavúky (do 30 %). Zo **stavovcov** sú najviac ohrozené mihule (100 %) a obojživelníky s plazmi (nad 40 %).

Medzi najlepšie preskúmané taxóny patria **vtáky** a slúžia ako indikátory stavu biodiverzity a biologického zdravia ekosystémov, ktoré obývajú.

Graf 045 I Medzinárodné porovnanie ohrozenosti vtákov

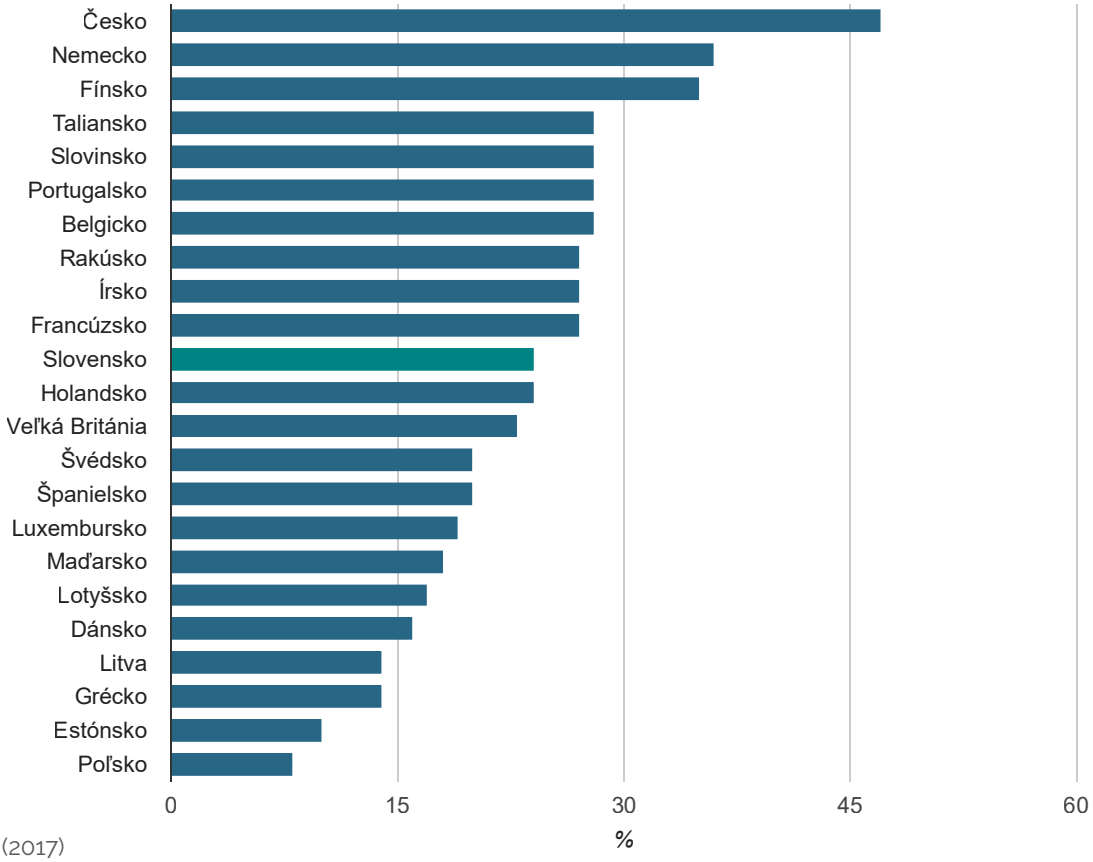

Zdroj: OECD (2017)

Druhová ochrana živočíchov

Druhová ochrana živočíchov je upravená **§ 32 a § 35 zákona o ochrane prírody a krajiny** a **vo vyhláške MŽP SR č. 24/2003 Z. z.**. Počet **chránených živočíchov** predstavuje v súčasnosti **1 042 taxónov**, z toho **816 s výskytom v SR** (cez 3 %). Nie je tu zahrnutá taxonomická skupina vtákov, keďže všetky druhy prirodzene sa vyskytujúcich vtákov na území SR sú chránené.

Starostlivosť o chránené a ohrozené druhy živočíchov

Tabuľka 025 I Programy záchrany (PZ) a programy starostlivosti (PS) druhov živočíchov v roku 2018

Stav	PZ / PS (druhy)
PZ schválené v roku 2018	PZ **hlucháňa hôrneho** (*Tetrao urogallus Linnaeus*, 1758) na roky 2018 – 2022 PZ **tetrova hoľniaka** (*Tetrao tetrix Linnaeus*, 1758) na roky 2018 – 2022
PZ realizované v roku 2018	PZ **žltáčika zanoväťového** (*Colias myrmidone Esper*, 1781) PZ **jasoňa červenookého** (*Parnassius apollo Linnaeus*, 1758) na roky 2017 – 2021 PZ **korytnačky močiarnej** (*Emys orbicularis Linnaeus*, 1758) na roky 2017 – 2021 PZ **sokola červenonohého** (*Falco vespertinus Linnaeus*, 1766) na roky 2018 – 2022 PZ **hlucháňa hôrneho** (*Tetrao urogallus Linnaeus*, 1758) na roky 2018 – 2022 PZ **tetrova hoľniaka** (*Tetrao tetrix Linnaeus*, 1758) na roky 2018 – 2022
Realizované PS	PS o **vlka dravého** (*Canis lupus*) na Slovensku PS o **rysa ostrovida** (*Lynx lynx*) na Slovensku PS o **medveďa hnedého** (*Ursus arctos*) na Slovensku

Zdroj: ŠOP SR, MŽP SR

V **rehabilitačných staniciach** prevádzkovaných organizáciami ochrany prírody a krajiny bolo v roku 2018 **rehabilitovaných** spolu **1 634 jedincov** poranených alebo inak handicapovaných živočíchov (vtáky, cicavce). Späť do voľnej prírody bolo **vypustených** spolu **983 jedincov**.
Z hľadiska záchrany živočíchov in situ boli v roku 2018 organizáciami ochrany prírody a krajiny organizované **reintrodukcie** chránených a ohrozených živočíchov pre **14 jedincov plamienky driemavej, 2 jedince kuvika obyčajného a cca 10 000 jedincov obojživelníkov.**
V rámci organizačných útvarov ŠOP SR sa v roku 2018 zabezpečilo **stráženie 164 hniezd** 8 druhov dravcov (orol kráľovský, orol skalný, orol krikľavý, sokol sťahovavý, výr skalný, sokol červenonohý, sokol rároh a orliak morský) a v nich bolo úspešne **vyvedených** spolu **182 mláďat**.

V rámci praktickej starostlivosti o živočíchy boli organizačnými útvarmi ŠOP SR zrealizované aj aktivity na **zlepšenie generačných a pobytových podmienok živočíchov**, ako napr. budovanie nových, resp. údržba a prekládka pôvodných umelých hniezdnych podložiek pre bociany, dravce, sovy a spevavce, stráženie tokanísk lesných kurovitých vtákov, zlepšenie hniezdnych podmienok pre krakľovce, riešenie výskytu netopierov a dážďovníkov v panelových domoch, sledovanie funkčnosti rybovovodov, monitoring hniezd sov, zlepšenie podmienok v okolí vodných plôch pre bahniaky a čajky a úprava reprodukčných lokalít pre obojživelníky.

ŠOP SR zabezpečuje na problematických úsekoch komunikácií v čase jarnej migrácie obojživelníkov **inštaláciu fóliových zábran** a následný **prenos obojživelníkov**, prevažne žiab, cez teleso cesty. Celkovo bolo v roku 2018 **prenesených** 106 631 jedincov obojživelníkov (o 30 945 viac ako v predchádzajúcom roku), pričom bolo spolu **inštalovaných** 19 000 m **zábran** pre obojživelníky.

INVÁZNE DRUHY

Právny a strategický rámec

1. januára 2015 nadobudlo **účinnosť nariadenie Európskeho parlamentu a Rady** (EÚ) č. 1143/2014 z 22. októbra 2014 o **prevencii a manažmente introdukcie a šírenia inváznych nepôvodných druhov** (ďalej len „nariadenie EÚ č. 1143/2014"). Vykonávacími nariadeniami Komisie (EÚ) č. 1141/2016 z 13. júla 2016 a č. 1267/2017 z 12. júla 2017 bol ustanovený **zoznam** a do neho zaradených **49 druhov**, ktoré sú považované za invázne druhy vzbudzujúce obavy Únie **(23 druhov rastlín a 26 druhov živočíchov)**. Súčasne sú **v platnosti aj zoznamy inváznych druhov** živočíchov a inváznych druhov rastlín **uvedených vo vyhláške MŽP SR č. 24/2003 Z. z.** Na tieto druhy sa vzťahujú obmedzenia vyplývajúce z príslušných ustanovení zákona o ochrane prírody a krajiny.
V roku 2018 prebiehali prípravy a medzirezortné prerokovávania pripravovaného zákona o inváznych druhoch, ktorého cieľom je zabezpečiť implementáciu nariadenia EÚ č. 1143/2014.

Invázne druhy rastlín

Trend výskytu a vývoja inváznych nepôvodných druhov rastlín (v zmysle zákona o ochrane prírody a krajiny), ale aj ostatných nepôvodných druhov rastlín s vysokým inváznym potenciálom, **sa zhoršuje**. Súvisí to s pomerne veľkým výskytom pozemkov s neznámym alebo nevysporiadaným vlastníctvom, na ktorých nie je zabezpečovaná pravidelná starostlivosť (napr. kosenie, pastva) v súlade s druhom pozemku. Ich populácie sa rozširujú aj napriek aktivitám na ich elimináciu, lebo zásahy nie sú kvôli problematickému vlastníctvu pozemkov celoplošné a systematické.

Zoznam inváznych druhov rastlín v rámci vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z. zahŕňa **6 druhov** a **1 rod** bylín a **4 druhy drevín:**

- **ambrózia palinolistá** *(Ambrosia artemisiifolia),*
- * **glejovka americká** *(Asclepias syriaca),*
- * **bolševník obrovský** *(Heracleum mantegazzianum),*
- * **netýkavka žliazkatá** *(Impatiens glandulifera),*
- **zlatobyľ kanadská** *(Solidago canadensis),*
- **zlatobyľ obrovská** *(Solidago gigantea),*
- **pohánkovec (krídlatka)** *(Fallopia sp.; syn. Reynoutria),*
- **pajaseň žliazkatý** *(Ailanthus altissima),*
- **beztvarec krovitý** *(Amorpha fruticosa),*
- **kustovnica cudzia** *(Lycium barbarum),*
- **javorovec jaseňolistý** *(Negundo aceroides).*

*Poznámka: Druhy označené symbolom * pred názvom druhu boli zaradené vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) č. 1267/2017 medzi druhy vzbudzujúce obavy Únie.*

V roku 2018 pokračovalo **mapovanie inváznych druhov**. Zmapovaných bolo 57 lokalít inváznych druhov rastlín v CHÚ alebo ich ochranných pásmach na celkovej výmere 18,47 ha a 632 lokalít mimo CHÚ (v 1. stupni ochrany) na výmere 115,71 ha.

V roku 2018 bolo **odstraňovanie** inváznych druhov rastlín realizované na 70 lokalitách v CHÚ na výmere 46,97 ha (ktoré nadväzovalo na opatrenia vykonávané aj v predchádzajúcich rokoch). Týkalo sa 6 druhov nepôvodných a inváznych druhov rastlín (*Asclepias syriaca, Heracleum mantegazzianum, Ambrosia artemisiifolia, Solidago giganthea, Negundo aceroides*, druhy rodu *Fallopia*). Mimo CHÚ sa odstraňovalo 6 druhov inváznych rastlín na 22 lokalitách a na výmere 3,901 ha (*Heracleum mantegazzianum, Asclepias syriaca, Ailanthus altissima, Fallopia japonica, Solidago giganthea, Ambrosia artemisiifolia*).

Invázne druhy živočíchov

Zoznam inváznych druhov živočíchov je uvedený v prílohe č. 2 vyhlášky MŽP SR č. 24/2003 Z. z. a zahŕňa **26 druhov** (2 druhy mäkkýšov, 3 druhy kôrovcov, 9 druhov rýb, 1 druh obojživelníkov, 2 druhy plazov, 1 druh vtákov a 8 druhov cicavcov):

Mollusca – mäkkýše
- slizovec iberský *(Arion lusitanicus)*
- škľabka ázijská *(Sinanodonta woodiana)*

Crustaceae – kôrovce
- *rak pruhovaný *(Orconectes limosus)*
- * rak signálny *(Pacifastacus leniusculus)*
- * rak červený *(Procambarus clarkii)*

Pisces – ryby
- sumček čierny *(Ameiurus melas)*
- pichľavka siná *(Gasterosteus aculeatus)*
- slnečnica pestrá *(Lepomis gibbosus)*
- býčko nahotemenný *(Neogobius gymnotrachelus)*
- býčko piesočný *(Neogobius fluviatilis)*
- býčko hlavatý *(Neogobius kessleri)*
- býčko čiernoústy *(Neogobius melanostomus)*
- * býčkovec amurský *(Perccottus glenii)*
- * hrúzovec sieťovaný *(Pseudorasbora parva)*

Amphibia – obojživelníky
- *skokan volský *(Rana catesbeiana)*

Reptilia – plazy
- korytnačka maľovaná *(Chrysemys picta)*
- * korytnačka písmenková *(Trachemys scripta)*

Aves – vtáky
- * potápnica bielolíca *(Oxyura jamaicensis)*

Mammalia – cicavce
- norok americký *(Mustela vison)*
- * nutria vodná/riečna *(Myocastor coypus)*
- * psík medvedíkovitý *(Nyctereutes procyonoides)*
- * ondatra pižmová *(Ondatra zibethicus)*
- * medvedík čistotný *(Procyon lotor)*
- * veverica červenkavá *(Callosciurus erythraeus)*
- * veverica sivá *(Sciurus carolinensis)*
- * veverica líščia *(Sciurus niger)*

*Poznámka: Druhy označené symbolom * pred názvom druhu boli zaradené vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) č. 1141/2016 a vykonávacím nariadením Komisie (EÚ) č. 1267/2017 medzi druhy vzbudzujúce obavy Únie.*

SÚHRNNÉ INFORMÁCIE O STAVE DRUHOV A BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU A STAVE VTÁKOV

Podľa čl. 17 smernice o biotopoch majú členské štáty povinnosť každých šesť rokov **vypracovať správu** o realizácii opatrení prijatých podľa tejto smernice vrátane hodnotenia vplyvov týchto opatrení na stav biotopov uvedených v prílohe I a druhov v prílohe II z hľadiska ochrany prírody.

Prvá Správa o stave biotopov a druhov európskeho významu za SR bola spracovaná a podaná na EK **v roku 2007** (za obdobie 2004 – 2006), **druhá v roku 2013** (za obdobie 2007 – 2012).

V roku 2018 začala príprava **tretej Správy** o stave biotopov a druhov európskeho významu podľa čl. 17 smernice o biotopoch **(za obdobie 2013 – 2018)** s vyhodnocovaním výsledkov monitoringu (predložená EK v apríli 2019), ako aj **druhej správy o stave vtákov** podľa čl. 12 smernice Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (smernica o vtákoch), predloženej EK v júli 2019.

Celkovo došlo k **zhoršeniu stavu druhov a biotopov**, ktoré je však spôsobené najmä zlepšeným zavedením poznatkov o monitorovacom systéme, vylepšením odborných odhadov a identifikáciou relevantných údajov o druhoch a biotopoch, ktoré predtým neboli známe. Hodnotenie stavu je preto **v porovnaní** s predchádzajúcimi vykazovanými obdobiami **realitou bližšie. V skutočnosti teda nejde o zhoršenie** v porovnaní s predchádzajúcimi obdobiami, ale ide o lepšie a realistickejšie hodnotenie stavu, ktorý je **viac-menej rovnaký** ako v minulých obdobiach.

Počet **neznámych hodnotení** sa vďaka systematickému zberu údajov z monitorovania v posledných rokoch **výrazne znížil**.

Hodnotenie stavu druhov európskeho významu

Graf 046 I Porovnanie stavu druhov európskeho významu

■ *FV – Priaznivý* ■ *XX – Neznámy* ■ *U1 – Nepriaznivý – nevyhovujúci* ■ *U2 – Nepriaznivý – zlý*

Zdroj: ŠOP SR

Graf 047 I Celkové hodnotenie stavu druhov európskeho významu podľa taxonomického členenia

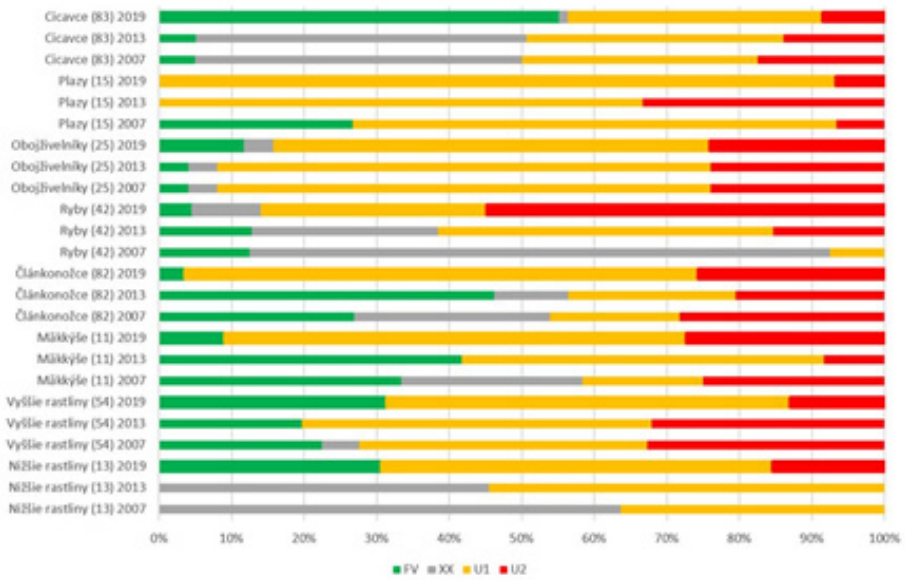

Poznámka: Počet v zátvorkách uvádza počet hodnotení stavu v jednotlivých bioregiónoch.

Zdroj: ŠOP SR (KIMS)

Skutočnú zmenu zaznamenávame iba v prípade *Liparis loeselii* (jedno miesto v panónskom biogeografickom regióne bolo zaplavené – prírodné procesy a populácia zmizla).

Obojživelníky – stav väčšiny obojživelníkov je nevyhovujúci. Nepriaznivé závery stavu biotopov, v ktorých obojživelníky žijú, sú takmer totožné s celkovými závermi stavu druhov, čo naznačuje ich signifikantnú viazanosť na svoje prostredie a jeho kvalitu.
Plazy – všetkých 9 druhov plazov má stav nevyhovujúci alebo zlý. Alarmujúci je aj odhad veľkosti populácií. Podobne ako pri obojživelníkoch, vzhľadom na silnú väzbu plazov na vhodný biotop je nevyhnutné zamerať opatrenia na zlepšenie ich stavu. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať korytnačke močiarnej (*Emys orbicularis*), ktorá má na Slovensku už len jednu reprodukčnú lokalitu.
Ryby – v SR sa vyskytuje 23 druhov rýb a mihulí EV. Okrem dvoch druhov (neznámy stav) sa všetky nachádzajú v nevyhovujúcom alebo zlom stave. Oproti roku 2013 sa ich poznanie však zlepšilo. Alarmujúca je situácia s niektorými v minulosti bežnými druhmi rýb (hlavátka, lipeň, mrena), ktorých populácie sú v súčasnosti ohrozované najmä reguláciami tokov, výstavbou bariér (malé vodné elektrárne) a predáciou kormorána veľkého.
Článkonožce – z veľkého počtu 44 druhov článkonožcov EV majú v obidvoch bioregiónoch zlý stav *Bolbelasmus unicornis* a žltáčik zanoväťový (*Colias myrmidone*). V zlom stave sú tiež niektoré druhy chrobákov viazané na mŕtve drevo. Celkový stav motýľov EV je na Slovensku nepriaznivý (až 90 % hodnotení ich stavu je nevyhovujúcich alebo zlých). Z dvoch druhov rakov (*Astacus astacus, Austropotamobius torrentium*) je jeden v zlom a jeden v nevyhovujúcom stave.
Mäkkýše – zo 7 druhov mäkkýšov sú len 2 druhy v priaznivom stave: pimprlík mokraďný (*Vertigo angustior*) a slimák záhradný (*Helix pomatia*). Najzávažnejším negatívnym vplyvom sú zásahy do vodného režimu, vysušovanie mokradí a nadmerné hnojenie, ale aj intenzívna pastva a eutrofizácia.
Cicavce – 48 hodnotených druhov cicavcov je v rámci Slovenska najlepšie preskúmanou skupinou živočíchov. Výnimku tvorí 28 u nás zaznamenaných druhov netopierov a niektoré druhy hlodavcov. Pozitívny trend bol zaznamenaný pri druhoch: zubor hrivnatý (*Bison bonasus*), kamzík vrchovský tatranský (*Rupicapra rupicapra tatrica*), bobor vodný (*Castor fiber*), vydra riečna (*Lutra lutra*) a medveď hnedý (*Ursus arctos*). Negatívny trend bol vyhodnotený pri druhoch: plch lesný (*Dryomys nitedula*), hraboš severský (*Microtus oeconomus mehelyi*), hraboš tatranský (*Microtus tatricus*), tchor stepný (*Mustela eversmanii*), tchor tmavý (*Mustela putorius*) a syseľ pasienkový (*Spermophilus citellus*). Stav väčšiny druhov netopierov bol hodnotený ako priaznivý.
Machorasty – 2 z 9 machorastov (nižších rastlín) sa nachádza v neznámom stave, no došlo vo významnej miere k zlepšeniu poznania nižších rastlín EV.
Vyššie rastliny – v súčasnosti evidujeme na Slovensku výskyt 42 taxónov vyšších rastlín EV, z toho jeden taxón – plavúň (*Lycopodium spp.*) agreguje v širšom pojatí rodu 6 druhov. Úspechom je objavenie novej lokality ľanolistníka bezlistencového (*Thesium ebracteatum*), ktorý bol donedávna považovaný za vyhynutý. Lepší stav zachovania dosahujú rastliny, ktoré sa vyskytujú v alpskom biogeografickom regióne, čo vyplýva z menšieho narušenia prírodného prostredia. K najviac ohrozeným druhom patria druhy veľmi špecifických podmienok výskytu (*Eleocharis carniolica, Gladiolus palustris*), sú závislé na vodnom režime, keď kombinácia nevhodného manažmentu a zmeny klímy spôsobujú trvalé ohrozenie. Naďalej patria medzi veľmi ohrozené druhy s obmedzeným počtom lokalít výskytu alebo málopočetnými populáciami jesienka piesočná (*Colchicum arenarium*) a kosatec piesočný (*Iris humilis subsp. arenaria*), ktoré na Slovensku rastú len na jedinej lokalite v blízkosti Štúrova, na severnej hranici svojho areálu. Jedinú lokalitu na Slovensku má aj kosienka karbincolistá (*Serratula lycopifolia*).

Hodnotenie stavu biotopov európskeho významu

Graf 048 I Porovnanie stavu biotopov európskeho významu

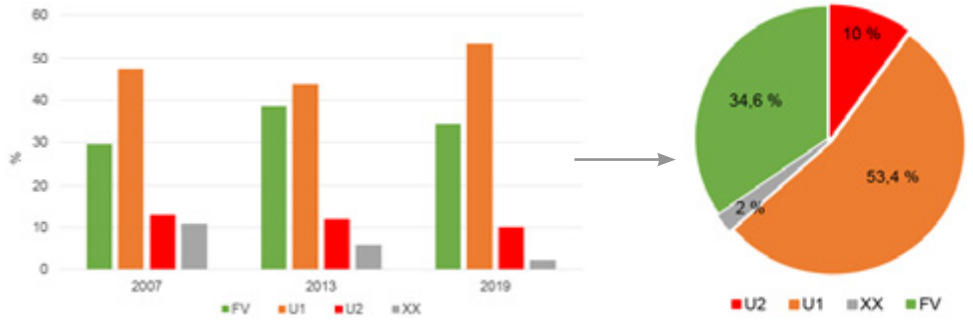

Zdroj: ŠOP SR

Graf 049 I Porovnanie stavu biotopov európskeho významu podľa jednotlivých skupín

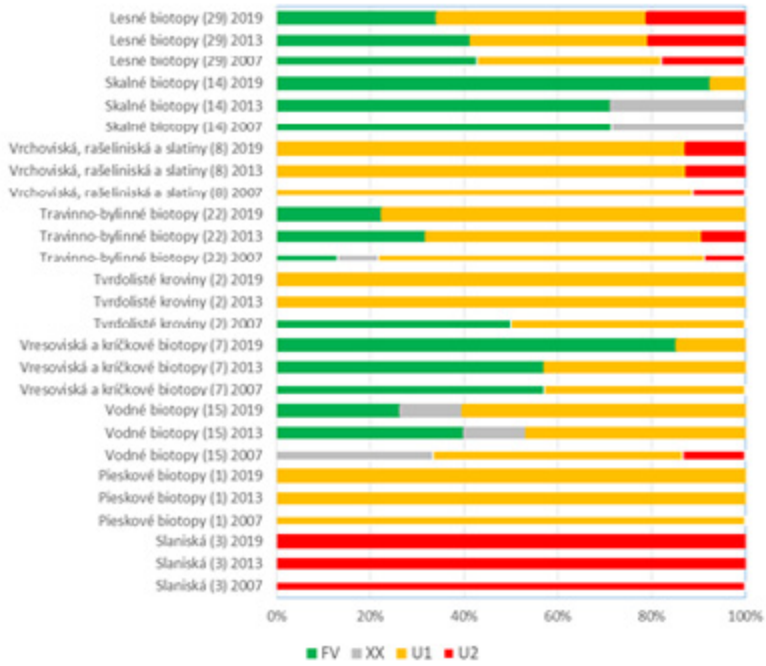

Zdroj: ŠOP SR

Poznámka: Počet v zátvorkách uvádza počet hodnotení stavu v jednotlivých bioregiónoch.

Skutočnú zmenu zaznamenávame iba v prípade biotopu 9190 (plocha bola znížená o 17 % kvôli negatívnym ľudským zásahom).

Pobrežné a halofytné biotopy (kód biotopu 1340 a 1530) – nachádzajú sa v zlom stave. Zostávajúcimi tlakmi a hrozbami sú zmena vodného režimu vykonaná v minulosti a na niektorých lokalitách aj nevhodné poľnohospodárske postupy alebo opustenie pasenia.

Vresoviská a krovinové biotopy (4030, 4060, 4070, 4080, 40A0 a 5130) – stav 4 biotopov je priaznivý, 2 biotopov nevyhovujúci, pričom všetky biotopy majú stabilný areál výskytu.

Rašeliniská a slatiny (7110, 7120, 7140, 7210, 7220 a 7230) – všetky biotopy sa nachádzajú v nepriaznivom stave. Najčastejšie sa vyskytujúcimi negatívnymi vplyvmi týchto biotopov sú rozvoj rekreačných a športových aktivít, ľudské aktivity v lesoch, biologické procesy, opustenie pôdy, druhové invázie, znečistenie či narušenie vodného režimu.

Travinnobylinné biotopy (významná skupina 15 biotopov od nížinného až po subalpínsky stupeň – všetky 6xxx) – ich plošná výmera predstavuje na Slovensku viac ako 200 000 ha. Nachádzajú sa väčšinou v nevyhovujúcom stave (9 biotopov), 4 sú v priaznivom a 2 v zlom stave. Ich stav závisí najmä od správne nastaveného manažmentu človeka kosením a pasením.

Lesy (dominantné zastúpenie v územiach Natura 2000, v SR evidujeme 19 typov lesných biotopov EV s výmerou viac ako 600 000 ha) – stav lesných biotopov je rôznorodý, závisí od intenzity využívania krajiny človekom, prispôsobivosti dominantných druhov na tieto zmeny, ale aj od klimatických podmienok. Priaznivejší je v alpskom biogeografickom regióne, kde je pomer priaznivý, nevyhovujúci, zlý nasledovný: 9 : 6 : 1. V panónskom biogeografickom regióne je vzhľadom na nižšiu lesnatosť, ich nízku celistvosť a výraznejší prienik inváznych druhov stav horší, pomer: 3 : 5 : 5.

Skalnaté biotopy, duny a územia s riedkou vegetáciou (8110, 8120, 8150, 8160, 8210, 8220, 8230, 8310 a 2340) – sú hodnotené v priaznivom stave a v porovnaní s predchádzajúcim obdobím sa pri 4 hodnoteniach zlepšilo poznanie. Súvisí to najmä s obmedzeným záujmom o ich využívanie, pričom väčšina lokalít skalných a sutinových biotopov má vhodne nastavený manažment založený na ponechaní plôch bez zásahov.

Sladkovodné biotopy (rieky a jazerá) (3130, 3140, 3150, 3160, 3220, 3230, 3240, 3260 a 3270) – sú dynamické, predovšetkým tečúce vody, preto sú veľmi citlivé na zmeny vo vodnom režime a na rôzny stupeň trofie. Obzvlášť sú citlivé na antropické vplyvy, zmenu klímy, ktorá spôsobuje ich vysušovanie, zmenu kvality vody vplyvom eutrofizácie v dôsledku splachov živín z okolitých poľnohospodárskych pozemkov a prirodzeného rozkladu biomasy. Veľkým problémom je tiež šírenie inváznych druhov rastlín.

Nová správa za roky 2013 – 2018 vychádza predovšetkým z údajov KIMS, vďaka ktorému sa významne znížil počet neznámych hodnotení stavu biotopov a druhov EV.

Doteraz predložené správy SR v zmysle uvedených záväzkov sú dostupné na stránke https://cdr.eionet.europa.eu/Converters/sk/eu/art17/envxrnpda/.

Praktická starostlivosť o biotopy

V roku 2018 bola zameraná predovšetkým na nahradenie chýbajúceho tradičného obhospodarovania a spočívala najmä v likvidácii náletových drevín a kosení biomasy s jej odstránením z lokalít. Tieto opatrenia boli vykonané spolu na **177 lokalitách** o celkovej výmere 534,415 ha **v chránených územiach** a na **24 genofondových plochách** s celkovou výmerou 13,418 ha. Konkrétne opatrenia sa nevykonávajú zvlášť len pre biotopy, ale synergicky s druhovou ochranou v rámci regulačných opatrení.

Hodnotenie stavu jednotlivých druhov vtákov

Na Slovensku sa vyskytuje 81 druhov vtákov, ktoré podliehajú smernici o vtákoch a sú aj predmetom reportingu podľa čl. 12 tejto smernice (https://bd.eionet.europa.eu/article12/). Z hľadiska stavu jednotlivých druhov vtákov vychádzajú **v nevyhovujúcom stave** predovšetkým **druhy viazané na agrárnu krajinu**. Druhy ako napr. drop fúzatý (*Otis tarda*), krakľa belasá (*Coracias garrulus*), brehár čiernochvostý (*Limosa limosa*), ľabtuška poľná (*Anthus campestris*), pipíška chochlatá (*Galerida cristata*), strakoš kolesár (*Lanius minor*) sú v zlom stave (prvé tri druhy v posledných rokoch ako hniezdiče na Slovensku dokonca vymizli) a je potrebné zabezpečiť vhodný typ obhospodarovania biotopov pre zlepšenie hniezdnych možností. Druhy ako napr. jarabica poľná (*Perdix perdix*), cíbik chochlatý (*Vanellus vanellus*), ľabtuška vrchovská (*Anthus spinoletta*), prhľaviar červenkastý (*Saxicola rubetra*), strakoš sivý (*Lanius excubitor*) sú vyhodnotené v stave nevyhovujúcom, čo taktiež odráža potrebu zlepšenia stavu druhov viazaných na poľnohospodársku krajinu prostredníctvom návrhu a zmeny vhodného typu hospodárenia, pestovania vhodných plodín a v prípade lúčnych biotopov správnu techniku a termín kosby.

Ďalšou skupinou, ktorá je ako celok **v zlom stave**, sú **dravce**, v prípade ktorých až 10 druhov je hodnotených v zlom stave. Pomerne veľa druhov **v nevyhovujúcom stave** je taktiež v skupine **viazanej na mokraďné biotopy**. Sú to napr. druhy brehuľa hnedá (*Riparia riparia*), čajka čiernohlavá (*Larus melanocephalus*), bučiak trsťový (*Botaurus stellaris*), hus divá (*Anser anser*), chochlačka bielooká (*Aythya nyroca*), chriašteľ bodkovaný (*Porzana porzana*), chriašteľ malý (*Porzana parva*), močiarnica mekotavá (*Gallinago gallinago*) a ďalšie.

V nevyhovujúcom stave boli vyhodnotené taktiež hlucháň hôrny (*Tetrao urogallus*) a tetrov hôlniak (*Tetrao tetrix*), ktorých priaznivý stav je silne previazaný na vhodný spôsob obhospodarovania lesov a iných horských biotopov; vzhľadom na silný pokles ich populácií, dôsledky zmeny klímy a pôsobenie ďalších faktorov, ako je napríklad predácia (napr. líšky, diviaky), sa ich areál rozšírenia zmenšuje a sú na pokraji vyhynutia. Nepriaznivo sú na tom aj ďalšie lesné druhy, ako napr. jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), ale aj menšie druhy lesných spevavcov, napr. muchárik čiernohlavý (*Ficedula hypoleuca*) a muchárik malý (*Ficedula parva*). Zo zimujúcich populácií boli vyhodnotené v zlom stave druhy hus bieločelá (*Anser albifrons*), hus siatinná (*Anser fabalis*) a potápač veľký (*Mergus merganser*). Priemerná **mortalita vtákov** (vrátane ohrozených druhov) **na elektrických vedeniach** v krajine je **stále vysoká** (50 – 100 000 jedincov ročne), a to i napriek vykonávaniu systematických opatrení v súčinnosti so subjektmi prevádzkujúcimi elektrické zariadenia.

EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY

V rámci ŠOP SR pokračovali v roku 2018 práce na príprave metodiky a hodnotenia ekosystémových služieb (ES) v spolupráci s externými expertmi. Bol vypracovaný **návrh metodiky národného hodnotenia ES** spolu s návrhom alternatívnych možností hodnotenia. Postupne prebiehali **čiastkové práce** na celonárodnom hodnotení ES, príprava podkladov, geodatabázy a predovšetkým ďalšie aktualizácie a **úpravy mapy ekosystémov Slovenska**. V roku 2018 bolo zasadnutie pracovnej skupiny MAES, zriadenej pri MŽP SR, na ktorej bol prezentovaný doterajší progres a čiastkové výsledky hodnotenia ES.

STAROSTLIVOSŤ O CHRÁNENÉ ČASTI PRÍRODY

Realizácia práva a koncepčných činností v oblasti ochrany biodiverzity

OBCHOD S OHROZENÝMI DRUHMI

Obchod s ohrozenými druhmi upravuje **nariadenie Rady (ES) č. 338/97** o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi v platnom znení (ďalej len „nariadenie Rady“) a súvisiace vykonávacie nariadenia Komisie, ako aj **zákon č. 15/2005 Z. z.** o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a jeho **vykonávacia vyhláška**.

MŽP SR ako **Výkonný orgán SR** podľa **Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES) v roku 2018 vydalo 2 101 výnimiek** zo zákazu komerčných činností podľa čl. 8 ods. 3 nariadenia Rady, najmä pre korytnačky (cca 60 %), papagáje, dravce a sovy; **1 súhlas** na premiestnenie živých exemplárov pre zoologickú záhradu podľa čl. 9 nariadenia Rady a **190 povolení** na dovoz/vývoz/opätovný vývoz podľa čl. 4 a čl. 5 nariadenia Rady (najmä remienky na hodinky z kože aligátora – cca 45 %).

MŽP SR pokračovalo v roku 2018 v plnení úloh vyplývajúcich z **Národného akčného plánu SR 2014 – 2019 na presadzovanie uplatňovania nariadenia Rady**. Ako priority kontrolnej činnosti boli stanovené kontroly veľkých mačkovitých šeliem. Zabezpečilo tiež lektorov na školenie okresných úradov a SIŽP (odborná spôsobilosť) v oblasti obchodovania s ohrozenými druhmi. Národná ZOO Bojnice zorganizovala v roku 2018 celkovo 31 podujatí, v rámci ktorých informovala o problematike CITES laickú verejnosť.

Vedeckým orgánom CITES v SR je **ŠOP SR** a v súlade s národnou a EÚ legislatívou sa **v roku 2018 vyjadril** spolu k 596 žiadostiam. Z toho sa 112 žiadostí týkalo dovozu/vývozu exemplárov CITES a 484 udelenia výnimky zo zákazov komerčných činností. Poskytol viac ako 50 konzultácií (elektronicky) colným úradom a polícii a vydal aj 39 stanovísk týkajúcich sa implementácie zákona (napr. k inému vhodnému nezameniteľnému označeniu exemplárov, určeniu spoločenskej hodnoty exemplárov a pod.).

OCHRANA BIOLOGICKEJ DIVERZITY

V rámci plnenia úloh vyplývajúcich z **Dohovoru o biologickej diverzite (CBD)** a zo **Stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020** bol **expert ŠOP SR** nominovaný do **koordinačného výboru CBD** pre Globálnu stratégiu pre **ochranu rastlín** a zúčastnil sa jej 6. stretnutia, ako aj konferencie Globálne partnerstvo pre ochranu rastlín 2018 (Kapské Mesto). Zabezpečená bola účasť na európskom stretnutí expertov pre prípravu zasadnutia poradného orgánu CBD pre vedecké, odborné a technologické záležitosti **SBSTTA** a následného jeho 22. zasadnutia (Montreal). Bola zabezpečená tiež aktívna účasť na samotnom 14. zasadnutí konferencie zmluvných strán (**COP14**) CBD, 9. stretnutia zmluvných strán **Kartagenského protokolu** a 3. stretnutia zmluvných strán **Nagojského protokolu** v Egypte. Behom samotných zasadnutí sa schválilo 38 rozhodnutí, medzi ktorými nechýbali rozhodnutia ku revidovaniu biodiverzitných cieľov z Aichi, proces prípravy globálneho biodiverzitného rámca po roku 2020 (Post – 2020), ako aj Global Biodiversity Outlook. V rámci COP14 bola prezentovaná ekologická konektivita v Karpatoch a strednej Európe. Boli pripravené a realizované 2 zasadnutia **Pracovnej skupiny pre biodiverzitu** (Bratislava, 23. 4. 2018, 9. 11. 2018). Spracované boli podklady pre MŽP SR pre vyhodnotenie plnenia úloh **Akčného plánu** pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z **Aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020**, ako aj podklady a návrh pre **6. národnú správu o implementácii CBD**. Spracované boli podklady pre **scenáre vývoja v životnom prostredí za oblasť biodiverzity** do roku 2030 s výhľadom do roku 2050 – aj s využitím výstupov COP14 CBD. Prebiehala spolupráca na rôznych dokumentoch, stratégiách a podkladoch týkajúcich sa **mainstreamingu biodiverzity** do iných oblastí ŽP, ako aj iných sektorov (napr. zmeny klímy, boja proti suchu, ochrane pred povodňami, rozvojovej pomoci, poľnohospodárstva, lesníctva, rybárstva, turizmu, ochrany zdravia a ďalších). Rovnako už začala príprava podkladov pre **globálny strategický rámec pre ochranu biodiverzity po roku 2020 (Post 2020)**, ako aj príprava **novej Spoločnej poľnohospodárskej politiky po roku 2020**. Prebiehali tiež práce na nových aktivitách týkajúcich sa najmä **ochrany včiel a opeľovačov**, keďže ide o pomerne novú, ale zato veľmi dôležitú agendu ochrany prírody, biodiverzity a krajiny. Všetky doterajšie výstupy, ako aj ďalšie podklady už budú súčasťou novej stratégie a akčného plánu pre ochranu biodiverzity na Slovensku po roku 2020.

V rámci plnenia úloh vyplývajúcich z **Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva** (Ramsar, Irán, 1971) boli **v roku 2018** o. i. pripravené podklady k vyhodnoteniu plnenia **Akčného plánu pre mokrade za roky 2015 – 2018**, návrhy pre aktualizáciu **Programu starostlivosti o mokrade Slovenska do roku 2024** a k **Akčnému plánu pre mokrade na roky 2019 – 2021**. V spolupráci so Slovenskou ornitologickou spoločnosťou (SOS)/BirdLife Slovensko bol organizovaný **seminár Obnova a manažment mokradí** (Kráľovský Chlmec).

Vykonávali sa **manažmentové opatrenia v ramsarskej lokalite** (RL) Parížske močiare, Mokrade Oravskej kotliny, Latorica, Senné-rybníky, Niva Moravy, Poiplie, zlepšovanie výskytových podmienok pre organizmy v mokradiach bolo vykonávané aj mimo RL. **Prerokované** boli **zásahy** v RL Poiplie, vykonala sa **aktualizácia** ramsarských informačných formulárov a máp pre 10 RL a prepracovanie návrhu programu starostlivosti o RL Rieka Orava a jej prítoky. Niektoré organizačné útvary ŠOP SR spolupracovali s SOS/BirdLife Slovensko **na projekte Obnova mokradí a ochrana vtákov v CHVÚ Poiplie, Horná Orava a Senianske rybníky** na Slovensku.

Spracovaný bol **návrh národnej správy** pre 13. zasadnutie **konferencie zmluvných strán dohovoru**, na ktorom sa zúčastnili aj pracovníci ŠOP SR a MŽP SR (Dubaj). Účasť bola zabezpečená aj na 9**. európskom regionálnom zasadnutí** Ramsarského dohovoru v Olomouci.

Pre **Karpatskú iniciatívu pre mokrade (CWI)** bol spracovaný a konzultovaný návrh novej stratégie – priorít pre činnosť CWI na roky 2019 – 2024 a návrh činnosti na rok 2019, ktoré boli prerokované na zasadnutiach rady CWI (Olomouc, Dubaj). Koordinátor CWI je členom Pracovnej skupiny Ramsarského dohovoru pre regionálne iniciatívy a pripomienkoval návrh rezolúcie COP13 v tejto oblasti. Realizovaný bol **projekt Karpatské kultúrne dedičstvo v mokradiach**, podporený Sekretariátom Ramsarského dohovoru cez nadáciu MAVA v projekte „Ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva v mokradiach", v rámci ktorého bol vykonaný prieskum kultúrnych hodnôt v mokradiach Karpát. CWI bola zapojená do prípravy návrhu projektu Centralparks na budovanie kapacít v karpatských krajinách.

Ochrana jaskýň

V roku 2018 **neboli vyhlásené** nové ochranné pásma jaskýň ani nové verejnosti voľne prístupné jaskyne. **Vybudovali sa** 4 nové uzávery do jaskýň a vykonali sa **opravy** 7 poškodených uzáverov jaskýň. Jaskyne Veľká a Malá Pivnica boli vyčistené od odpadu a náletových drevín a v priepasti Konská diera sa podarilo v spolupráci s Obecným úradom Štrba vytiahnuť a odviezť objemný odpad na miestnu skládku.

ŠOP SR, Správa slovenských jaskýň, **prevádzkovala** 13 sprístupnených jaskýň, ďalších 5 sprístupnených jaskýň bolo prevádzkovaných v nájme (jaskyňa Morské oko bola mimo prevádzky).

K roku 2018 bolo celkovo v SR **evidovaných 7 439 jaskýň**, ktoré sú zároveň podľa zákona o ochrane prírody a krajiny aj prírodnými pamiatkami. Z nich **44 najvýznamnejších** bolo zaradených medzi **národné prírodné pamiatky. Sprístupnených je 19 jaskýň**, celkový počet **verejnosti voľne prístupných jaskýň** predstavuje **45** jaskýň a celkový počet **jaskýň s vyhláseným ochranným pásmom** je 20.

Ochrana nerastov a skamenelín

Ochranu nerastov a skamenelín **upravuje** § 32 a § 38 zákona o ochrane prírody a krajiny a **vyhláška MŽP SR č. 213/2000 Z. z.** o chránených nerastoch a chránených skamenelinách a ich spoločenskom ohodnocovaní, ktorou bol ustanovený zoznam chránených nerastov (CHN) a chránených skamenelín (CHSk) a ich spoločenská hodnota. V **zozname CHN** je zahrnutých **12 typových nerastov**, prvýkrát pre vedu opísaných z územia Slovenska; **61 významných nerastov**, vyskytujúcich sa vzácne na lokalitách SR, majúcich európsky význam, alebo minerály so špecifickým morfologickým tvarom alebo vývojom a **meteority** nájdené na území SR. **V zozname CHSk** je zahrnutých **655 typových skamenelín**, ktoré sú neopakovateľným materiálom vyhynutých rastlín a živočíchov, podľa ktorých bol príslušný taxón prvýkrát opísaný z územia Slovenska a **vybrané skupiny skamenelín** vyskytujúcich sa vzácne, ktoré svojím charakterom a stupňom zachovania sú jedinečnými dokladmi vývoja organizmov v geologickej histórii Slovenska.

Chránené stromy

V roku 2018 pokračovalo prerokovanie **nových zámerov na vyhlásenie**, resp. **zrušenie** chránených stromov zo strany OÚ na základe podkladov ŠOP SR. Dokumentáciu OÚ sústreďovalo MŽP SR a súčasne bol pripravený návrh novely zákona o ochrane prírody, podľa ktorej budú chránené stromy vyhlasovať OÚ v sídle kraja.

Sústavu CHS tvorí celkovo **443 chránených stromov** a ich skupín vrátane stromoradí – chránených objektov, čo predstavuje celkovo **1 251 jedincov stromov** v rámci **65 taxónov** (z toho 32 pôvodných a 33 nepôvodných).

Graf 050 I Stav chránených stromov

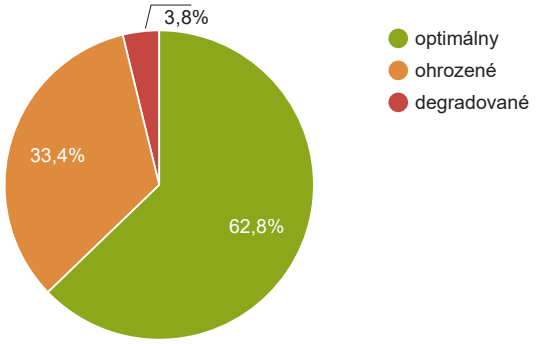

Poznámka: Stav k roku 2018.
Zdroj: ŠOP SR

V roku 2018 bolo **ošetrených** 45 CHS a ich skupín (85 jedincov). Na financovaní sa podieľali ŠOP SR z vlastného rozpočtu, vlastníci pozemkov, na ktorých stromy rastú, obce a iné zdroje.

Národná sústava chránených území

V roku 2018 nebolo **vyhlásené, aktualizované** alebo **zrušené** žiadne chránené územie (CHÚ) národnej sústavy.

V roku 2018 sme si pripomenuli:	
70. výročie vyhlásenia Tatranského národného parku (1948)	**30. výročie vyhlásenia národného parku Slovenský raj** (1988)
40. výročie vyhlásenia národného parku Nízke Tatry (1978)	**20. výročie vyhlásenia CHKO Dunajské luhy** (1998)
30. výročie vyhlásenia národného parku Malá Fatra (1988)	**20. výročie vyhlásenia CHKO Záhorie** (1998)

VÝMERA CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ

Celková výmera osobitne chránenej prírody v SR klasifikovanej stupňami ochrany (**2. – 5. stupeň** ochrany, tzv. národná sústava CHÚ) **v roku 2018** činila **1 147 060 ha**, čo predstavuje **23,39 %** z územia SR.

Okrem uvedeného sa na území SR nachádzajú územia, ktoré **nie sú klasifikované stupňami ochrany** – napr. **41 vyhlásených chránených vtáčích území** s celkovou výmerou **1 284 806 ha** a **20 jaskýň** (14 NPP a 6 PP) s vyhláseným ochranným pásmom s celkovou výmerou **3 347 ha** (veľká časť ich území sa prekrýva s národnou sústavou CHÚ).

Graf 051 I Podiel chránených území podľa vybraných kategórií

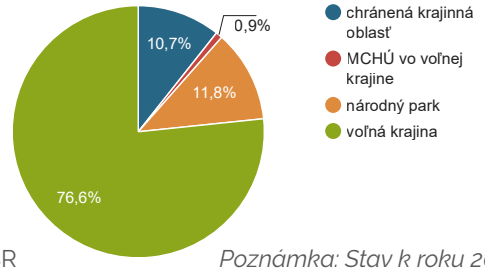

Zdroj: ŠOP SR *Poznámka: Stav k roku 2018.*

Graf 052 I Podiel chránených území podľa stupňov ochrany

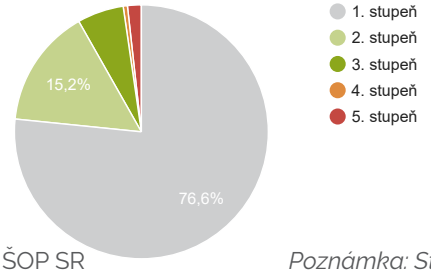

Zdroj: ŠOP SR *Poznámka: Stav k roku 2018.*

Národnú sústavu CHÚ Slovenska tvorilo:

- **9 národných parkov (NP),**
- **14 chránených krajinných oblastí (CHKO) a**
- **1 097 tzv. maloplošných chránených území.**

Na území NP sa celkovo nachádzalo spolu 194 tzv. **maloplošných chránených území** (MCHÚ) s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 68 424 ha (21,6 % z územia NP), **na území ochranných pásiem NP** to bolo 70 MCHÚ s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 2 487 ha (1 % z územia OP NP), **na území CHKO** to bolo spolu 249 MCHÚ s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 12 689 ha (2,4 % z územia CHKO) a na území **mimo** CHKO, NP a OP NP, **v tzv. voľnej krajine**, sa nachádzalo 584 MCHÚ s celkovou výmerou (spolu s ich OP) 32 475 ha (0,9 % z rozlohy tzv. voľnej krajiny a 27 % z celkovej výmery MCHÚ (vrátane ich OP) v SR.

Tabuľka 026 I Prehľad počtu a výmery chránených území

Kategória	Počet	Výmera chráneného územia (ha)	Výmera ochranného pásma (ha)	% z rozlohy SR (aj s OP)
Národné parky	**14**	**522 582**	**x**	**10,66**
Chránené krajinné oblasti	**9**	**317 541**	**262 591**	**11,83**
Chránené krajinné prvky	1	3	x	0,00
Chránené areály	172	11 015	2 425	0,27
Prírodné rezervácie (vrátane 2 súkromných)	384	14 222	301	0,30
Národné prírodné rezervácie	209	80 776	2 239	1,69
Prírodné pamiatky (bez jaskýň a vodopádov)	217	1 525	207	0,04
Prírodné pamiatky – verejnosti voľne prístupné jaskyne	45	0	31	0,00
Prírodné pamiatky – ostatné vyhlásené jaskyne	9	0	261	0,01
Prírodné pamiatky – prírodné vodopády	0	0	0	0,00
Národné prírodné pamiatky (bez jaskýň a vodopádov)	11	59	27	0,00
Národné prírodné pamiatky – jaskyne	44	0	3 055	0,06
Národné prírodné pamiatky – prírodné vodopády	5	0	0	0,00
Spolu MCHÚ	**1 097**	**107 599**	**8 545**	**2,37**

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka 027 I Prehľad chránených území v SR podľa druhov a stupňov ochrany

Stupeň ochrany*	Kategória**	Výmera (ha)	% z územia SR
1. stupeň	„voľná krajina“	3 756 440	76,61
2. stupeň	CHKO***, OP NP***, CHA, zóny D	744 567	15,18
3. stupeň	NP***, CHA, OP CHA, OP PR, OP NPR, OP PP, OP NPP, zóny C, OP „MCHÚ“ zo zákona	289 899	5,91
4. stupeň	NPR, PR, NPP, PP, CHA, CHKP, OP NPR, OP PR, OP NPP, OP PP, zóny B	26 432	0,54
5. stupeň	NPR, PR, NPP, PP, zóny A	86 162	1,76
2. – 5. stupeň	**osobitne chránené časti prírody klasifikované stupňami ochrany**	**1 147 060**	**23,39**

* *nie sú uvádzané územia, ktoré nemajú stupeň ochrany (CHVÚ a ochranné pásma PP – jaskýň)*
** *uvádzané sú aj ochranné pásma CHÚ „zo zákona“, v ktorých platí 3. stupeň ochrany*
*** *výmera mimo tzv. „maloplošných“ CHÚ a ich OP*

Zdroj: ŠOP SR

STAV CHRÁNENÝCH ÚZEMÍ

Stav tzv. maloplošných CHÚ zaradených do 2. – 5. stupňa ochrany je hodnotený v 3 kategóriách ohrozenosti. Z celkovej výmery 116 144 ha MCHÚ bolo **degradovaných 0,4 %, ohrozených** bolo **17,3 %** a **v optimálnom stave** bolo **82,3 %** z celkovej plochy MCHÚ.

Graf 053 I Ohrozenosť MCHÚ podľa ich počtu

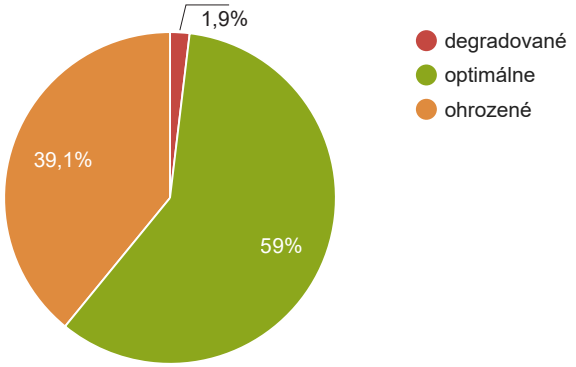

Poznámka: Stav k roku 2018.
Zdroj: ŠOP SR

Európska sústava chránených území – Natura 2000

Sústavu Natura 2000 (v zmysle § 28 zákona o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov sa používa termín: „európska sústava chránených území“) tvoria dva typy území:

Územia európskeho významu (ÚEV) – lokality navrhnuté za CHÚ na základe kritérií stanovených v prílohe III smernice o biotopoch. V roku 2018 bol stav nasledovný:

- aktualizovaný **národný zoznam ÚEV** (schválený uznesením vlády SR č. 239 zo 17. marca 2004, uznesením vlády SR č. 577 z 31. augusta 2011 a uznesením vlády SR č. 495 z 25. októbra 2017) **obsahuje 642 ÚEV**;
- **podiel ÚEV** z rozlohy Slovenska je **12,56 %**, pričom priemer pre suchozemské ÚEV v celej EÚ je 13,84 % (podľa údajov EK z februára 2018). V rámci nich podiel **poľnohospodárskych pozemkov** činí **6,3 %** a podiel **lesných pozemkov 83,9 %**;
- dňa **1. januára 2018** nadobudlo účinnosť **opatrenie** zo 7. decembra 2017 č. 1/2017 (uverejnené aj v čiastke 6/2017 Vestníka MŽP SR), ktorým sa mení a dopĺňa výnos MŽP SR zo 14. júla 2004 č. 3/2004-5.1, ktorým sa vydáva národný zoznam ÚEV. Opatrením sa **ustanovil doplnok národného zoznamu ÚEV** v súlade s uznesením vlády SR č. 495 z 25. októbra 2017 o druhej aktualizácii národného zoznamu ÚEV;
- **v roku 2018 hodnotila EK dostatočnosť** aktualizovaného národného zoznamu ÚEV. 30. mája 2018 a 12. októbra 2018 sa v Bratislave konali bilaterálne rokovania s EK, oficiálne závery boli predmetom konzultácií;
- ŠOP SR v roku 2018 pokračovala **v príprave projektov ochrany** pre vyhlásenie ÚEV, ktoré sú úplne alebo čiastočne mimo národnej sústavy CHÚ. Bolo **spracovaných 24 nových** projektov ochrany a **aktualizovaných** podľa požiadaviek MŽP SR **ďalších 21** projektov ochrany. Na okresné úrady (OÚ) v sídle kraja bolo zaslaných 12 projektov ochrany, oznámením zámeru z ich strany začal schvaľovací proces u 7 projektov ochrany a ukončený proces prerokovávania bol v prípade 12 území, ktoré boli po vyhodnotení pripomienok zaslané na MŽP SR do ďalšieho schvaľovacieho procesu.

Mapa 017 I ÚEV podľa aktualizovaného národného zoznamu (po 2. aktualizácii)

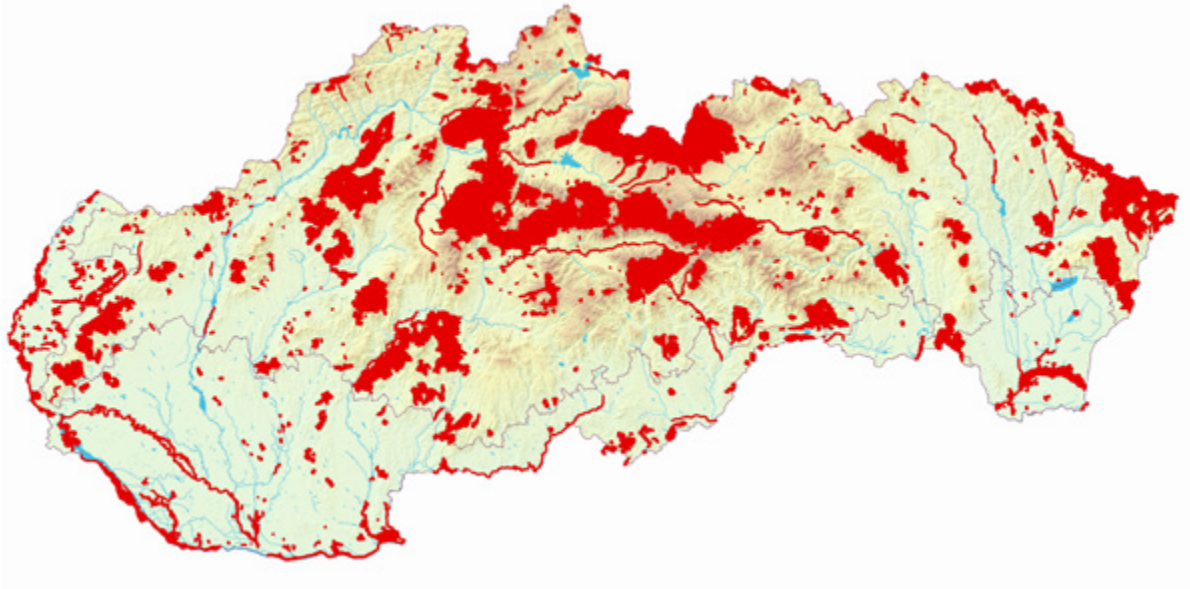

Zdroj: ŠOP SR

Chránené vtáčie územia (CHVÚ) – lokality vyhlásené za chránené na základe kritérií stanovených v smernici Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva (smernica o vtákoch). V roku 2018 bol stav nasledovný:

- **aktualizovaný národný zoznam CHVÚ** (schválený uznesením vlády SR č. 636 z 9. júla 2003 a uznesením vlády SR č. 345 z 25. mája 2010) obsahuje **41 území** s výmerou **26,16 %** rozlohy SR. V rámci nich **podiel poľnohospodárskych pozemkov** predstavuje **22,8 %** a podiel **lesných pozemkov 69,7 %**;
- všetky CHVÚ už **boli vyhlásené** všeobecne záväznými právnymi predpismi;
- aj **v roku 2018** pokračovalo MŽP SR v spolupráci so ŠOP SR v procese dopracovania odborných návrhov **programov starostlivosti o CHVÚ a v spolupráci** s OÚ v sídle kraja s ich prerokovaním s dotknutými subjektmi. Vláda SR **schválila** v roku 2018 programy starostlivosti o **7 CHVÚ** – Dolné Považie, Dubnické štrkovisko, Košická kotlina, Ondavská rovina, Ostrovné lúky, Parížske močiare a Poiplie, všetky na roky 2018 – 2047.

Mapa 018 I CHVÚ podľa aktualizovaného národného zoznamu

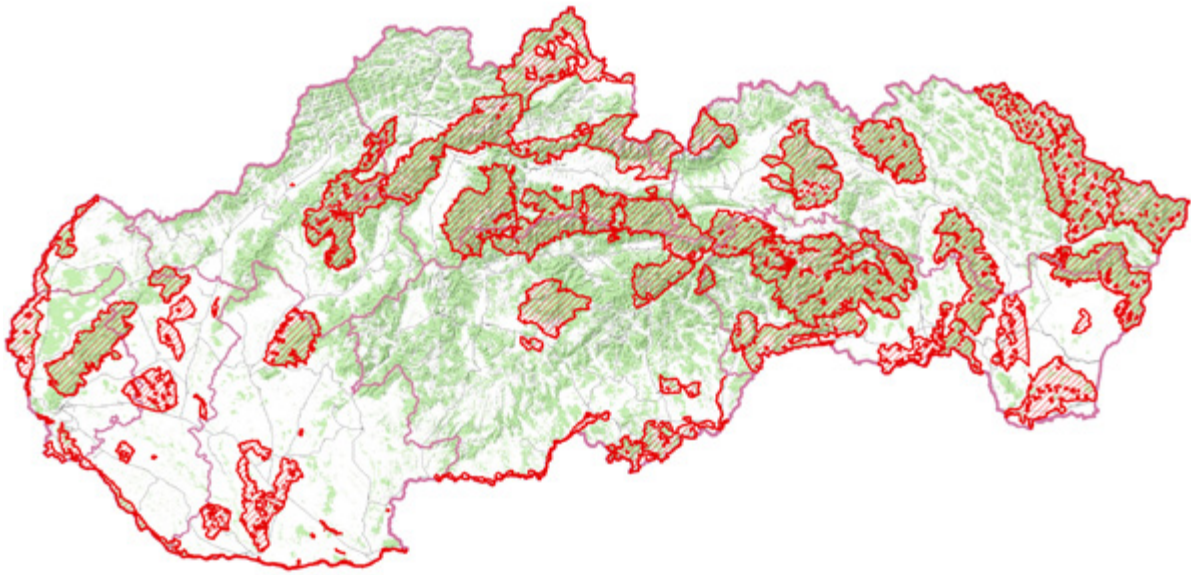

Zdroj: ŠOP SR

Graf 054 I Medzinárodné porovnanie podielu území Natura 2000 na celkovej výmere krajiny

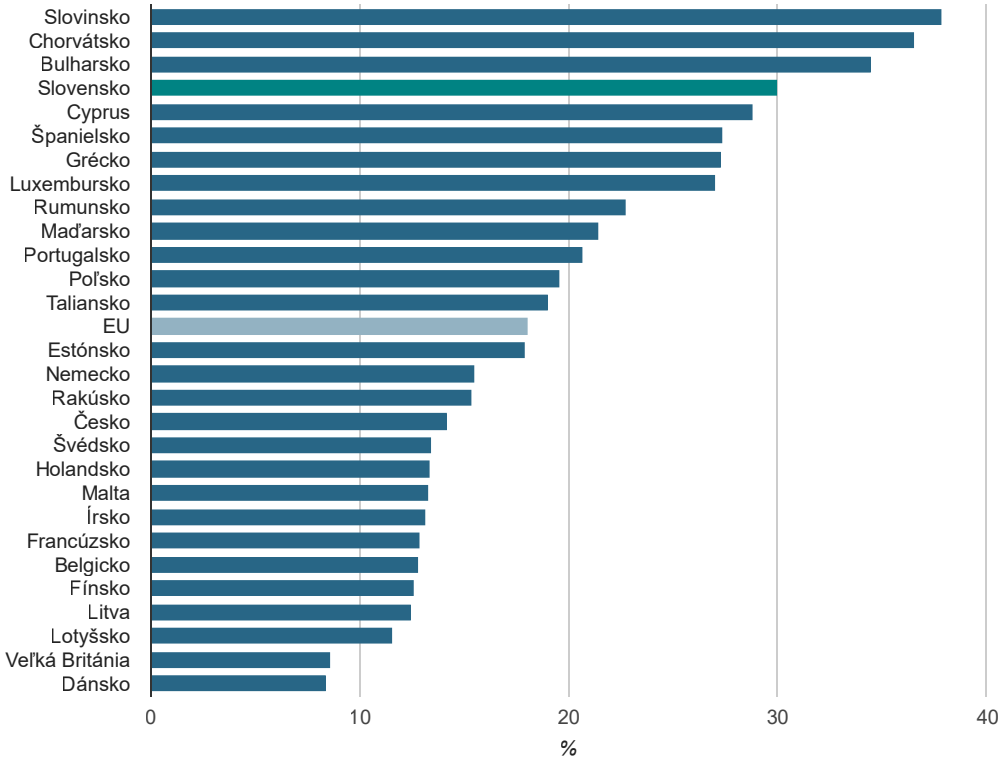

Poznámka: Stav k roku 2018

Zdroj: EK (NATURA 2000 Barometer; EÚ-28)

Graf 055 I Prehľad vzájomného prekryvu území sústavy Natura 2000

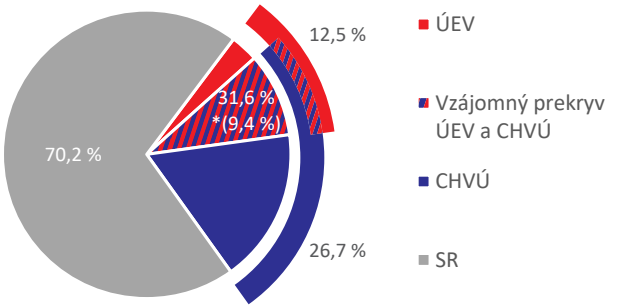

Graf 056 I Prehľad prekryvu území sústavy Natura 2000 s národnou sústavou chránených území

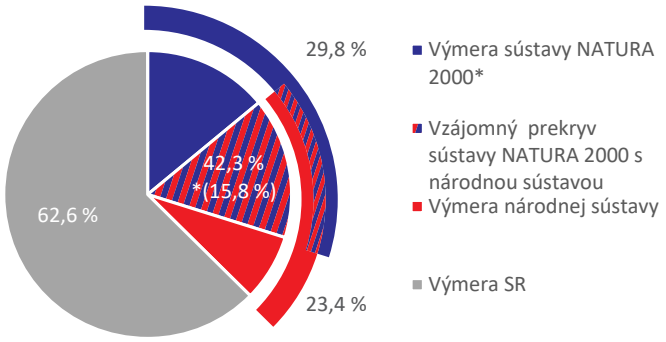

Zdroj: ŠOP SR

*Poznámka: * v zátvorke je uvedený podiel prekryvu z celkovej výmery SR*

Informácie o sústave Natura 2000 sú dostupné na webovej stránke: http://www.minzp.sk/oblasti/ochrana-prirody-krajiny/uzemna-ochrana-prirody/natura-2000/.

Chránené územia v medzinárodnom kontexte

Európsky diplom Rady Európy pre chránené územie:
- NPR Dobročský prales (1998),
- NP Poloniny (1998).

Obidve chránené územia opätovne získali v roku 2018 toto prestížne medzinárodné ocenenie na ďalšie desaťročné obdobie.

Svetové prírodné dedičstvo UNESCO (v rámci Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva):
- Jaskyne Slovenského a Aggtelekského krasu (1997),
- Staré bukové lesy a bukové pralesy Karpát a iných regiónov Európy (2007, s rozšírením lokality v rokoch 2011 a 2017).

Biosférické rezervácie (v rámci Programu OSN Človek a biosféra – MaB):
- Biosférická rezervácia (BR) Poľana (1990),
- BR Slovenský kras (1977),
- BR Východné Karpaty (1998; trilaterálna BR: Poľsko/Slovensko/Ukrajina),
- BR Tatry (1992; bilaterálna BR: Poľsko/Slovensko).

Ramsarské lokality (v rámci Dohovoru o mokradiach majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva, tzv. Ramsarský dohovor):
- 14 lokalít; spolu 40 695 ha, resp. 0,8 % z územia SR.

Väčšina uvedených území je aj súčasťou národnej sústavy chránených území.

Starostlivosť o chránené územia

V roku 2018 nebol spracovaný a schválený organizačnými útvarmi ŠOP SR žiadny **program záchrany** CHÚ, vyhotovené boli **botanické inventarizačné výskumy** v 8 CHÚ.
V roku 2018 bolo **schválených 35 programov starostlivosti o MCHÚ**, ktoré sú zároveň aj ÚEV: 5 v Bratislavskom kraji – NPR Horný les, CHA Široká, PR Devínske jazero, CHA Ostrovné lúčky, CHA Devínska Kobyla (z toho 4 s odloženou účinnosťou, po vyhlásení chráneného územia); 1 v Trnavskom kraji – PR Orlie skaly; 10 v Banskobystrickom kraji – PR Bujačia lúka, PR Rohy, NPR Ponická dúbrava, PR Ťahan, NPR Príboj, NPR Boky, NPR Dobročský prales, NPR Badínsky prales, NPR Svrčinník, PR Dálovský močiar; 2 v Trenčianskom kraji – PP Krivoklátske lúky, CHA Temešská skala (z toho 1 s odloženou účinnosťou, po vyhlásení chráneného územia); 1 v Žilinskom kraji – CHA Chmúra; 7 v Nitrianskom kraji – CHA Kulháň, CHA Marcelovské piesky, CHA Panské lúky, CHA Jurský chlm, CHA Síky, PR Bokrošské slanisko, CHA Šándorky (z toho 5 s odloženou účinnosťou, po vyhlásení chráneného územia); 6 v Košickom kraji – PR Muráň, PP Sobotisko, NPR Brzotínske skaly, CHA Stretávka, NPP Spišský hradný vrch, PP Ostrá hora; 3 v Prešovskom kraji – PP Belianský potok, PR Malé jazerá, PR Veľké osturnianske jazero). Všetky doteraz schválené programy starostlivosti/záchrany o CHÚ sú dostupné na stránke http://www.sopsr.sk/web/?cl=119.
Schválením programov starostlivosti o **7 CHVÚ** sa celkový počet týchto schválených dokumentov zvýšil na 13. Všetky doteraz schválené programy starostlivosti o CHVÚ sú dostupné na stránke http://www.sopsr.sk/web/?cl=23.
V roku 2018 **pribudli 2 náučné chodníky** (NCH) zriadené ŠOP SR (NCH Vajskovská dolina – k. ú. Dolná Lehota v NAPANT-e; NCH Zelený chodník Drienovec v NP Slovenský kras) a v rámci jej organizačných útvarov je evidovaných **70 NCH** (vrátane 5 NCH v správe SSJ).
Ďalej bolo evidovaných **83 náučných lokalít** (vrátane 19 NL v správe SSJ), v rámci ktorých **pribudla** v roku 2018 **1 NL** – Ekocentrum Dedinky v NP Slovenský raj.
Pribudlo tiež **1 informačné stredisko ochrany prírody** (ISOP) – ISOP Morské oko v CHKO Vihorlat (t. č. mimo prevádzku – potrebné je materiálno-technické dobudovanie). Celkový počet ISOB v rámci organizačných útvarov ŠOP SR tak vzrástol na **11.**

Vybrané ekonomické nástroje pri ochrane chránených území

Návštevnosť sprístupnených jaskýň v správe ŠOP SR v roku 2018 dosiahla počet 622 106 osôb. **Splavovanie Hornádu** absolvovalo 184 osôb a náučný chodník **Ferrata Kyseľ** 10 349 osôb, obe tieto aktivity koordinuje Správa NP Slovenský raj.
Posúdených bolo 103 žiadostí o **náhradu za obmedzenie bežného obhospodarovania** lesných pozemkov v 76 chránených územiach (vrátane A zóny NP), pričom výška požadovanej náhrady dosiahla sumárnu hodnotu 4 880 617,32 eur.
V rámci **predkupného práva štátu** v územiach s 3. až 5. stupňom ochrany v zmysle § 63 zákona o ochrane prírody a krajiny ŠOP SR posudzovala 20 žiadosti, ktoré boli doručené na MŽP SR. Z nich 8 odporučila na rokovanie komisie MŽP SR pre výkup.